

STICHTING VOOR
CHRISTELIJKE FILOSOFIE

Jaarverslag 2013

Vereniging voor Reformatorische Wijsbegeerte
en de
Stichting voor Christelijke Filosofie

Inhoud

Inhoud.....	2
1. Inleiding.....	3
2. Bijeenkomsten.....	3
3. Onderwijs.....	4
4. Publicaties.....	11
5. Studiekringen.....	13
6. Nationale contacten.....	13
7. Internationale contacten.....	13
8. Centrum voor Christelijke Filosofie.....	14
9. Klachtenreglement.....	14
10. Bestuur.....	15
11. Tot slot.....	15
Bijlage bij jaarverslag VRW/SCF 2013.....	16

1. Inleiding

De Vereniging voor Reformatorische Wijsbegeerte (VRW), opgericht in 1935, stelt zich ten doel te werken aan en bij te dragen tot de verdieping van het wijsgerig inzicht in de geschapen werkelijkheid, en het vruchtbaar maken van dit inzicht voor wetenschap en samenleving. Staande in de traditie van het christelijk denken bouwt zij kritisch en vernieuwend voort op de calvinistische wijsbegeerte, zoals ontwikkeld door Herman Dooyeweerd en Dirk Vollenhoven. De Vereniging doet dit in een voortgaande confrontatie met wat andere denkers aan de beoogde verdieping van inzicht bijdragen en bijgedragen hebben.

Het geven van onderwijs vanuit bijzondere leerstoelen, het stimuleren en doen van onderzoek, het beleggen van studieconferenties, het uitgeven van tijdschriften en andere publicaties, het instandhouden en doen gebruik maken van een documentatiecentrum zijn de voornaamste middelen om het door de Vereniging nagestreefde doel te bereiken.

De Stichting voor Christelijke Filosofie (SCF; tot 2010: Stichting voor Reformatorische Wijsbegeerte) is het uitvoerend orgaan van de Vereniging en is tevens de verantwoordelijke rechtspersoon die de bijzondere leerstoelen beheert.

De besturen van de vereniging en van de stichting vormen een personele unie (dat wil zeggen dat de besturen identiek zijn).

Dit jaarverslag geeft een overzicht van de werkzaamheden van de Vereniging en de Stichting in 2013. Het jaarverslag biedt tevens een kader bij de beoordeling van de vraag in hoeverre de doelstellingen van Vereniging en Stichting in 2013 zijn bereikt.

2. Bijeenkomsten

Op 19 januari 2013 hield de Vereniging haar jaarlijkse studieconferentie, gekoppeld aan de algemene ledenvergadering van de VRW. De hoofdlezing met de titel 'De ziel opnieuw – over innerlijkheid, inspiratie en onderwijs' werd gehouden door prof. dr. Renée van Riessen, namens de SCF bijzonder hoogleraar Christelijke Filosofie in Leiden. Hierin ging ze in op de vraag hoe een nieuw denken over de ziel mogelijk is op basis van christelijke en bijbels geïnspireerde filosofie.

De ongeveer 100 deelnemers konden tijdens het middagedeelte deelnemen aan twee van in totaal acht workshops:

Renée van Riessen en Arjan de Visser	Filosofie in christelijk onderwijs
Maarten Verkerk	De culinaire utopie. De zin van het genieten
Joost Hengstmengel	Religie, kapitalisme en economie: een historisch perspectief
Roel Jongeneel	Relationele economie als antwoord
Bas Aghina	A Tale of Two Cities? Praktische politieke reflecties
Rob Nijhoff en Sander Griffioen	Vollenhoven: Isagôgè en Gastcolleges
Remco van Mulligen	Biografie Egbert Schuurman
Roel Kuiper	Protestantse ethiek en de geest van het secularisme. Een commentaar op Charles Taylor

Op 5 februari 2013 kwam de Wetenschappelijke Advies Raad (WAR) bijeen. Van oorsprong was de adviesraad een onderdeel van het Instituut voor Cultuurethiek (ICE). Maar sinds 2012 maakt dit onderdeel uit van Stichting Christelijke Filosofie.

De bijeenkomst in februari organiseerde Stichting Christelijke Filosofie voor het eerst in samenwerking met ForumC en het Prof. dr. G.A. Lindeboom Instituut. Uitgaande van de bestaande doelen om (1) inhoudelijk een aantal thema's te bespreken en (2) elkaar te ontmoeten c.q. te netwerken, had de bijeenkomst een extra tintje doordat naast de huidige leden van de WAR ook jonge onderzoekers/promovendi, postdocs, hoogleraren en verwante organisaties waren uitgenodigd.

De behoefte om kennis uit te wisselen over onderzoeksideeën dan wel -voorstellen, binnen zowel de geesteswetenschappen als de bètawetenschappen, bleek groot te zijn. De WAR-bijeenkomst werd goed bezocht door diverse wetenschappers.

Op 16 oktober 2013 organiseerde de Stichting voor Christelijke Filosofie de derde "Van Riessen Memorial Lecture" aan de Technische Universiteit Delft. Spreker was dr. Paulo Ribeiro, hoogleraar aan het Braziliaanse Energy Institute – Federal University System, universitair hoofddocent aan de Technische Universiteit Eindhoven, en adjunct-hoogleraar aan Calvin College, VS.

De christelijke filosofie zoals die door de Nederlandse filosoof Herman Dooyeweerd is ontwikkeld en door Hendrik van Riessen aan de Technische Universiteit Delft is toegepast op technologie en engineering, biedt volgens Ribeiro een multi-aspectueel perspectief op de werkelijkheid. Dat is vruchtbaar bij het onderzoek naar de complexiteit van groot-schalige technische projecten. Het biedt ook een normatief kader voor de manier waarop op zodanige wijze aan de eisen van deze complexiteit kan worden voldaan, dat de behoeften van zowel mensen als de natuur ermee worden gediend.

In de Van Riessen-lezing werd dit geïllustreerd door aan te tonen hoe de ontwikkeling van

smart grids in elektrische energievoorziening kan worden ondersteund door filosofische inzichten.

Van 4 tot 8 november 2013 was de Stichting voor Christelijke Filosofie mede-organisator van een workshop van het Lorentz Center in Leiden over het onderwerp '*Synthetic biology and symbolic order*'. Hieraan werkten mee o.m. Prof. dr. H. Jochemsen en prof. dr. G. Glas.

3. Onderwijs

Voor de Vereniging neemt het leerstoelenwerk een zeer centrale plaats in. De eerste bijzondere leerstoelen in Rotterdam en in Utrecht werden in 1947 gesticht. Het eerste college werd op 27 november 1947 door prof.dr. J.P.A. Mekkes gegeven aan de toenmalige Economische Hogeschool te Rotterdam. De volgende vestigingen van bijzondere leerstoelen waren in Utrecht (1947 tot 2006), Groningen (1948 tot 2008), Leiden (1949), Delft (1951), Eindhoven (1961), Wageningen (1986), Twente (1996) en Maastricht (2008).

Tevens is de SCF betrokken bij een lectoraat en bij een docentschap in het hoger beroepsonderwijs (HBO) in respectievelijk Ede en Zwolle.

De verslagen van het onderwijs worden per academisch jaar gemaakt (en niet per kalenderjaar). In het collegejaar 2012/2013 werd het onderwijs als volgt voortgezet:

Verslag en verantwoording van het onderwijs

Onze hoogleraren leggen verantwoording af aan het landelijk curatorium leerstoelen en aan het bestuur van de SCF in het door hen gemaakte verslag over het onderwijs, gegeven op de door hen beklede leerstoelen Christelijke Filosofie. . Daarbij geven zij inzicht in hun onderwijs, hun publicaties, hun lezingen en overige activiteiten in verband met hun leerstoel.

Aan steeds meer faculteiten worden lokale curatoria gevormd, bestaande uit een afgevaardigde vanuit het landelijk curatorium leerstoelen, een door de SCF onafhankelijk benoemd lid en leden namens de betreffende faculteit. Dit versterkt de inbedding van de leerstoel binnen de faculteiten.

Voor het landelijk curatorium leerstoelen heeft het bestuur in 2013 een statuut opgesteld dat de werkwijze regelt.

Afscheid namen de curatoren prof. dr. S. Griffioen en prof. dr. ir. T. M. Klapwijk. Zij maakten vele jaren deel uit van het curatorium.

Nieuw benoemd als curator werden dr. P. Blokhuis en prof. dr. J.C. Kennedy.

De verslagen van de hoogleraren hebben betrekking op de periode 1 september 2012 - 1 september 2013. De verslagen zijn besproken door de curatoren in de vergadering van het landelijk curatorium leerstoelen. Na bespreking van de verslagen heeft het curatorium deze verslagen vastgesteld.

De vastgestelde verslagen zijn door het bestuur van de Stichting voor Christelijke Filosofie toegezonden aan de Colleges van Bestuur van de betreffende universiteiten. Bij het Centrum zijn de complete verslagen op te vragen.

Naast het geven van college nemen onze hoogleraren tentamens af, beoordelen zij scripties en nemen zij deel aan diverse universitaire werkzaamheden, waaronder het begeleiden van promovendi. Ook publiceren zij in diverse media en houden zij lezingen. In onderstaande tabel is af te lezen hoeveel studenten aan de colleges deelnamen, hoeveel tentamens er zijn afgelegd en hoeveel scripties zijn geschreven (tussen haakjes de aantallen van vorig collegejaar).

2012/ 2013	TUD	EDE	TUE	WUR	EUR	RUL	UM	Rethink Utrecht	Twente	Rethink Groningen	Totaal
aantal studenten	45 (45)	12 (35)	30 (21)	27 (42)	29 (39)	31 (25)	33 (30)	7 (15)	31 (40)	- (-)	245 (262)
tentamens	20 (24)	-	17 (11)	17 (25)	17 (19)	21 (11)	(0)	7 (2)	12 (23)	-	111 (105)
scripties	-	-	-	(0)	(2)	2 (3)	(0)	-	-	-	2 (5)

Technische Universiteit Delft

Prof. dr. Marc J. de Vries verzorgde tijdens het academische jaar 2012/2013 de colleges aan de Technische Universiteit Delft.

In de verslagperiode zijn drie collegereeksen gegeven:

- Aan de hand van het boek *Denken, Ontwerpen, Maken*, deel 3.
- Aan de hand van het boek *Science and religion* van Alister McGrath
- Aan de hand van het boek *Omhoog kijken in platland* van Cees Dekker e.a.

Technische Universiteit Eindhoven

Prof. dr. Maarten J. Verkerk verzorgde tijdens het academische jaar 2012/2013 de colleges aan de Technische Universiteit Eindhoven.

In het eerste semester gaf hij colleges over ethiek van de techniek onder de titel: *Van snelle hap tot copieus tafelen. Voedsel, film en ethiek*. In deze collegeserie stond voedsel centraal. Aan de hand van diverse eetfilms en voedseldocumentaires hebben werd geprobeerd dieper inzicht te krijgen in de rol van eten en drinken in onze cultuur. Begonnen is met de culinaire utopie van Charles Fourier.

Daarna is uitgebreid ingegaan op de kunst van het koken, het diner als sociale praktijk en de religieuze dimensie van eten en drinken. Vervolgens zijn vragen rond voedsel en gezondheid, voedsel en veiligheid, productie van voedsel, internationale politiek en verantwoordelijkheid van actoren aan de orde gesteld. In elk college werd een film of documentaire gebruikt. Spelenderwijs zijn verschillende thema's uit de christelijke filosofie behandeld (aspectenleer, leer individualiteitsstructuren, grondmotieven) en de verschillende benaderingen in de ethiek aan de orde gekomen (o.a. deugd-, doel-, en plichtethiek).

In het tweede semester gaf Verkerk colleges over moderne wijsgerige stromingen onder de titel *Filosofie als verlossing zonder God?* Als leidraad voor het overzicht van de filosofie werd het boek *Beginnen met filosofie. Met andere ogen kijken naar je leven* van de Franse filosoof Luc Ferry gebruikt. De inhoud was als volgt. Eerst is iets gezegd over de waarde van de filosofie voor een ingenieur. Stelling: van filosofie wordt je een betere ingenieur. Daarna werd een korte introductie gegeven tot de geschiedenis van de wijsbegeerte. Dit is vervolgd met enkele teksten van Pico della Mirandola (Renaissance) en Johannes Calvijn (Reformatie). Vervolgens zijn de verschillende wijsgerige stromingen aan de hand van enkele belangrijke auteurs geïntroduceerd: rationalisme, empirisme, Verlichting, positivisme, marxisme, existentialisme, pragmatisme, tegencultuur en postmodernisme. Waar mogelijk zijn techniekfilosofen besproken. Dit college had een specifieke werkvorm: teksten lezen en discussie.

Universiteit Groningen

In 2012/2013 zijn er geen activiteiten in Groningen ontplooid.

Universiteit Leiden

In het najaar van 2012 werd door prof. dr. Renée van Riessen een collegereeks gegeven over *Het oneindige van Levinas*. Het betrof een inleiding op en grondige verkenning van de filosofie van Levinas aan de hand van de lectuur van zijn hoofdwerk *Totalité et Infini* (in vertaling: *Totaliteit en Oneindigheid*). Deze complexe tekst werd geanalyseerd met het oog op de vraag naar de plaats en de betekenis van de notie "het oneindige" in zijn betekenis voor de ethiek en in relatie tot het filosofisch spreken over God (geloof-rede probleem).

In het voorjaar van 2013 werd college gegeven over *De transcendentie denken. Inleiding christelijke filosofie*. Kunnen we de transcendentie denken en zo niet, welke betekenis heeft de ervaring van transcendentie dan voor de filosofie? In dit college werden verschillende benaderingen van de vraag naar transcendentie gethematiseerd onder het gezichtspunt van de verhouding tot de ander, de verhouding tot God / het goddelijke en de toekomst van religie. Hoe wordt het religieuze (God, het heilige) in de filosofie ter sprake wordt gebracht? Is er een verband tussen andere ervaringen van transcendentie (liefde, waarheid) en religieuze ervaringen? Deze vragen waren uitgangspunt voor een brede kennismaking met de visies van christelijke, joodse en humanistische denkers op transcendentie en religie.

Universiteit Maastricht

Prof. dr. Maarten J. Verkerk was in het voorjaar van 2013 opnieuw coördinator en tutor bij het vak Philosophical Ethics van het University College Maastricht (UCM). Begonnen werd met een oriënterende bijeenkomst. Daarna werd in een achttal bijeenkomsten enkele sleutelteksten uit de geschiedenis van de wijsgerige ethiek besproken: Plato, Aristoteles, Epictetus, Calvijn, Bentham, Kant, Nietzsche en Levinas. Vervolgens werden in een drietal bijeenkomsten enkele belangrijke vakethieken geïntroduceerd: milieu, business en internationale rechtvaardigheid. Tevens vond er in deze bijeenkomsten een verdieping van de wijsgerige ethiek plaats door de introductie van nieuwe ideeën en concepten, zoals de idee van een professionele praktijk, het concept van multi-dimensionele normativiteit, en de invloed van de context / organisatie.

Een serie avond colleges werd georganiseerd met de Christelijke Studenten Vereniging Lux ad Mosam in de periode januari-februari 2013. Onderwerpen waren Geloof, wetenschap en talent, Medische ethiek, en Ethische aspecten van de financiële crisis.

Dr. Verkerk heeft vier studenten begeleid voor de Cap Stone scriptie:

- Thomas Senoner: Cooking, good food, and ethics
- David Valenta: Rushkin and leadership
- Elena Dauzacker: Ethical aspects of the building of the Belo Monte dam in Brazil
- Noah Niehaus: 'Whenever you are, be sometime else'. A philosophical analysis of smartphone time

Ook begeleidde hij master student Ullas Ullaskrishnan die onderzoek deed naar de relatie tussen religie en techniek bij een kleine stam in India. In dit bijzonder goede onderzoek is vruchtbaar gebruikt gemaakt van verschillende onderdelen van de christelijke filosofie. Het onderzoek zal deels in *Philosophia Reformata* gepubliceerd worden.

In het honours-programma zijn drie studenten begeleid. Onderwerp: verborgen vooronderstellingen van wetenschap en filosofie. O.a. besproken aan de hand van het denken van Szerszinski, Ferry, Dooyeweerd en Clouser.

Erasmus Universiteit Rotterdam

Prof. dr. Roel Kuiper verzorgde tijdens het academische jaar 2012/13 de colleges aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Dit seizoen heeft hij twee collegeseries aan de EUR verzorgd (Bachelor 3), in het eerste en in het derde trimester.

Eerste serie: *Wat is secularisatie?*

Tijdens dit college werd Charles Taylors *Een seculiere tijd* behandeld. Secularisatie is lange tijd een sluimerend thema in de cultuurfilosofie

geweest. Er zijn tal van sociologische theorieën die het verband leggen met moderniteit en een met de wetenschap verbonden rationaliseringsproces. De wijsgerige reflectie komt de laatste jaren op gang. Het veronderstelde verband met modernisering wordt geproblematiseerd. Religie blijkt zich goed te verbinden met moderne cultuurvormen en de wetenschap is niet langer een rechtstreekse concurrent van religie. Tegelijkertijd blijft secularisering zich het sterkst in de westerse wereld voordoen en dringt daar het geloof in een domein van subjectieve belevingen. De publieke manifestatie van religie lijkt te verdampen en een postmoderne cultuur definieert nieuwe condities voor de continuering van geloofstradities. Wat is de nieuwe positie van het christendom in een post-seculiere tijd? Charles Taylor analyseert het proces van secularisatie in de westerse wereld en culturele betekenissen die er aan verbonden zijn in zijn boek *Een seculiere tijd*. Het college is een reflectie op dit boek en andere literatuur over secularisatie.

De tweede collegereeks had als titel *Wat is moraliteit?* In een tijd van secularisatie is er ook (nieuwe) aandacht voor moraal. Charles Taylor wees al op de moderne drang tot disciplineren van het gewone leven. Vandaag wordt duidelijk dat 'verticale moralisering' (via staat of kerk) vervangen wordt door 'horizontale moralisering' (via professionele praktijken of netwerken). Dit leidt tot een nieuwe sensitiviteit voor 'normen en waarden' in het alledaagse leven, maar ook tot 'morele paniek' bij schokkend geweld of maatschappelijke catastrofes die onbeheersbaar lijken. Nadat er de laatste jaren studies zijn verschenen over het sociaal en cultureel kapitaal van de samenleving, verschijnen er nu studies over het *moreel kapitaal* van de samenleving.

In mei 2013 hield dr. Kuiper lezingen in Zuid-Korea, aan de Chongshin Universiteit (Seoul) en de Handong Universiteit.

Van 19-24 augustus 2013 gaf dr. Kuiper mede namens de Stichting Christelijke Filosofie een colloquium van een week aan de Evangelische Theologische Faculteit in Leuven. Met een groep van 12 studenten werd *A Secular Age* van Charles Taylor gelezen.

Dr. Kuiper begeleidde één promovendus: Cors Visser (*In de gunst bij het hele volk. Evangelicalen, religie en de civil society*). De promotie vond plaats op 13 november 2013.

Universiteit Twente

Prof. dr. Jan Hoogland verzorgde tijdens het academische jaar 2012/13 de colleges aan de Universiteit Twente.

In de eerste helft van het najaar van 2012 is met een groep van ongeveer 15 studenten het boekje *Beginnen met filosofie* van Luc Ferry behandeld.

In de tweede helft van het najaar van 2012 gaf dr. Hoogland in het kader van de minor *Wereldbeschouwing in een technologische*

cultuur college over *Filosofische reflecties over het begrip 'wereldbeschouwing'*. De wereld waarin wij leven is niet zomaar een objectieve grootheid. Ieder mens heeft een interpretatie van die wereld en duidt de betekenis van alles waarmee hij geconfronteerd wordt. Sterker nog: is de wereld al niet voor ons geïnterpreteerd door generaties van mensen die eerder leefden dan wij en door de cultuur waarin wij leven? De wereld waarin ik geboren ben, is allerlei opzichten al gemaakt en vormgegeven. In wat wel wereldbeschouwingen genoemd worden verantwoord menen zich over de wijze waarop zij de wereld interpreteren. Wereldbeschouwingen leveren zo gezien een bijdrage aan de wijze waarop mensen zich in het leven oriënteren. In deze module wordt nagegaan wat het begrip wereldbeschouwing precies inhoudt en wat de actuele waarde ervan is in een werkelijkheid waarvan het aanzien voor een belangrijk deel gevormd wordt door wetenschap en techniek.

Universiteit Utrecht

Met de Faculteit Wijsbegeerte van de EUR is afgesproken dat de studenten die in Utrecht de colleges volgen zich kunnen inschrijven in Rotterdam en via die route hun studiepunten kunnen behalen. De Faculteit is bereid deze constructie te continueren.

In het voorjaar van 2013 gaf prof. dr. R. Kuiper colleges over *Wat is secularisatie?* Tijdens dit college werd Charles Taylors *Een seculiere tijd* behandeld. Secularisatie is lange tijd een sluimerend thema in de cultuurfilosofie geweest. Er zijn tal van sociologische theorieën die het verband leggen met moderniteit en een met de wetenschap verbonden rationaliseringsproces. De wijsgerige reflectie komt de laatste jaren op gang. Het veronderstelde verband met modernisering wordt geproblematiseerd. Religie blijkt zich goed te verbinden met moderne cultuurvormen en de wetenschap is niet langer een rechtstreekse concurrent van religie. Tegelijkertijd blijft secularisering zich het sterkst in de westerse wereld voordoen en dringt daar het geloof in een domein van subjectieve belevingen. De publieke manifestatie van religie lijkt te verdampen en een postmoderne cultuur definieert nieuwe condities voor de continuering van geloofstradities. Wat is de nieuwe positie van het christendom in een post-seculiere tijd? Charles Taylor analyseert het proces van secularisatie in de westerse wereld en culturele betekenissen die er aan verbonden zijn in zijn boek *Een seculiere tijd*. Het college is een reflectie op dit boek en andere literatuur over secularisatie.

Wageningen UR (University & Research centre)

Prof. dr. ir. Henk Jochemsen verzorgde tijdens het academische jaar 2012/2013 de colleges aan de Wageningen Universiteit.

In de verslagperiode is onderwijs verzorgd in de vakken 'Ethics of science and technology' en 'Philosophy of science'.

In het najaar van 2012 werden eerst enkele inleidende colleges gegeven over filosofie van de techiek en over ethiek, onder meer gebruik makend van E. Schuurman, *Faith and hope in*

technology en van I. Barbour, *Ethics in an age of technology*. In de tweede periode werd vooral ingegaan op een aantal nieuwe technieken in levenswetenschappen, nl. Planten-biotechnologie, nanotechnologie, klonen van dieren, human enhancement en bio-economie.

In het voorjaar van 2013 werd college gegeven over *Cultuurfilosofie*. Evenals twee jaar geleden vormde het boek van B. Goudzwaard e.a. (*Hope in troubled times*) de basis voor de collegestof. Via Eduweb werden enkele aanvullende hoofdstukken en artikelen beschikbaar gesteld.

In 2013 is prof. Jochemsen door het bestuur herbenoemd als bijzonder hoogleraar voor een nieuwe periode.

Christelijke Hogeschool Ede

Sinds 1 september 2008 kent de CHE het lectoraat *Religie in Media en Publieke Ruimte*. Het lectoraat is een initiatief van de Stichting voor Christelijke Filosofie en is tot stand gekomen in nauwe samenwerking met de CHE. Het lectoraat is verbonden aan de opleidingseenheid Journalistiek & Communicatie. Lector is dr. ir. Jan van der Stoep.

4. Publicaties

Philosophia Reformata is het internationale wetenschappelijke tijdschrift van de Vereniging voor Reformatorische Wijsbegeerte. Het publiceert wetenschappelijke artikelen en boekrecensies op alle terreinen van de filosofie, in het bijzonder in de traditie van de reformatorische wijsbegeerte. Het tijdschrift verschijnt eveneens in digitale vorm, op de website www.philosophia-reformata.org.

Voor PR is in 2013 een nieuwe redactieformule ontwikkeld en is een nieuwe redactionele structuur gevormd die in 2014 in werking treedt.

Het tijdschrift verscheen in 2013 met twee volumes. Volume 78, no.1 telde 88 pagina's. Volume 78, no.2 telde 136 pagina's. Onder redactie van de twee gastredacteuren prof. dr. G.J. Buijs en dr. ir R.A. Jongeneel was dit nummer gewijd aan de bijdragen aan een seminar dat in januari 2013 aan de VU is gehouden onder de titel 'Economics, Christianity & the Crisis: Towards a New Architectonic Critique'.

In totaal bevatte de jaargang 224 pagina's.

Philosophia Reformata werd eind 2013 op 432 adressen bezorgd.

Sophie is een uitgave van Buijten & Schipperheijn in opdracht van de Stichting voor Christelijke Filosofie. De redactie van het tijdschrift wordt benoemd door het bestuur. Het blad is een voortzetting van het tijdschrift *Beweging*. Het blad verscheen in 2013 zes keer, met een omvang van steeds 52 pagina's.

Sophie biedt een intellectuele uitdaging door kritisch na te denken over actuele onderwerpen, geïnspireerd door de christelijke traditie. Hoofdredacteur is prof. dr. Jan Hoogland en de eindredactie is in handen van Aart Deddens.

Het aantal abonnees bedroeg eind 2013: 2170 (2012: 2443).

Aspecten, het informatiebulletin van onze vereniging, verscheen in 2013 twee keer en werd verzonden aan ruim 5.700 (2012: 5.700; 2010: 4.800; 2009: 5.200) belangstellenden, grotendeels in de vorm van e-nieuwsbrief.

Aspects is een digitaal informatiebulletin en verscheen in 2013 niet vanwege gebrek aan menskracht. *Aspects* wordt verzonden aan bijna 750 buitenlandse leden en andere belangstellenden. Hiermee wil de stichting de internationale contacten versterken. Het bulletin, dat geheel Engelstalig is, bevat nieuws over ontwikkelingen binnen de reformatorische wijsbegeerte.

Website. Op de studieconferentie in januari 2013 is de vernieuwde website (<http://www.christelijkefilosofie.nl>) gelanceerd.

Verantwoording is de filosofische boekenreeks van de Stichting en wordt uitgegeven door Uitgeverij *Buijten & Schipperheijn* te Amsterdam. In 2013 verscheen er geen nieuw deel in de reeks.

Abonnees op de reeks ontvangen de boeken met korting. De reeks heeft in 2013: 175 abonnees (2012: 179).

Voor de reformatorische wijsbegeerte relevante overige publicaties waren in 2013 onder meer:

Sinds 1 februari 2013 heeft de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (DBNL) *A New Critique of Theoretical Thought* van Herman Dooyeweerd online beschikbaar gesteld. Sinds 2008 waren de drie delen van de Wijsbegeerte der Wetsidee al digitaal beschikbaar op de DBNL-website. Dit werk van Dooyeweerd behoort tot de door de Nederlandse overheid officieel erkende 'duizend sleutelteksten' van de Nederlandse cultuurgeschiedenis.

Dit initiatief kwam tot stand in samenwerking met de Stichting Dr. Abraham Kuypersfonds. Tevens is op genoemde site beschikbaar Dooyeweerds *De crisis der humanistische staatsleer* uit 1931.

Bij uitgeverij Jongbloed verscheen: *Technologie, overal om ons heen* van onze hoogleraar Marc de Vries.

Onze samenleving is niet denkbaar zonder techniek. Het gebruik van technische producten heeft een diepgaande invloed op zowel jongeren als ouderen. De technische revolutie is voelbaar in onze samenleving. Het is belangrijk dat christenen een bijbelse visie hebben op de manier waarop we techniek een verantwoorde plaats in ons leven geven.

Bij uitgeverij Buijten & Schipperheijn verscheen *In vertrouwen leven*. Wij leven in een mondiale 'risicomaatschappij'. Met dit concept typeerde Ulrich Beck in de jaren tachtig van de twintigste eeuw onze moderne samenleving. Gekkekoeienziekte, kernrampen, tsunami's, cybercrime, klimaatverandering, terrorisme: tikkende tijdbommen die soms zo ongrijpbaar zijn dat ze lastig onschadelijk gemaakt kunnen worden.

Velen voelen onrust, onzekerheid en angst; veiligheid staat dan ook hoog op de maatschappelijke en politieke agenda. In deze bundel onder redactie van Ronald van Steden en onze hoogleraar Jan Hoogland staat de vraag centraal waar dit gevoel van dreiging precies vandaan komt.

In april 2013 verscheen *Een handvol filosofen – geschiedenis van de filosofiebeoefening aan de Vrije Universiteit in Amsterdam van 1880 tot 2012* van Henk Woldring, oud-hoogleraar aan de VU. In dit boek staan de filosofen centraal die sinds de oprichting van de Vrije Universiteit in 1880 aan deze instelling verbonden zijn geweest. Het gaat hierbij niet alleen om de inhoud van hun werk, maar ook om de personen zelf. Uiteraard komt de reformatorische wijsbegeerte in dit boek uitgebreid aan bod.

Op 30 september 2013 verscheen het boek *(Over)behandelen, ethiek van de zorg voor kwetsbare ouderen*, van de hand van Theo Boer, Maarten Verkerk (hoogleraar SCF) en Dirk Jan Bakker (uitgave Reed Business).

Ouderen worden in de laatste levensfase te lang doorbehandeld. In de afgelopen jaren hebben verschillende artsen, geriaters en hoogleraren de noodklok geluid over de zorg voor kwetsbare ouderen.

De auteurs laten op basis van meer dan vijftig casussen zien dat overbehandeling in de meeste gevallen leidt tot het vergroten en/of verlengen van het lijden van de kwetsbare oudere. Op basis van de principes van Beauchamp en Childress geven zij een kader om van tevoren te bepalen of er sprake kan zijn van overbehandeling. Ook bespreken ze een groot aantal dilemma's en laten zien hoe daarmee omgegaan kan worden. Deze manier van werken leidt tot een verbetering van de kwaliteit van de zorg. Daarnaast zal toepassing naar verwachting ook leiden tot een vermindering van de kosten.

5. Studiekringen

Op verschillende plaatsen in het land waren ook in 2013 studiekeringen actief. Zij houden zich bezig met verschillende onderwerpen en belichten die vanuit christelijk en reformatorisch filosofisch perspectief.

Op 3 mei 2013 vond een gesprek plaats met leden van de kringen en andere geïnteresseerden over de vraag hoe de kringen kunnen worden versterkt. Prof. Maarten Verkerk hield een referaat. Tijdens een levendige bijeenkomst werden ervaringen uitgewisseld.

6. Nationale contacten

In 2013 zijn de contacten met de **Christen Juristen Vereniging (CJV)** onderhouden, zij het niet intensief.

De SCF is aangesloten bij de **Stichting Christelijk Sociaal Congres**.

De SCF is in 2013, na hiertoe te zijn uitgenodigd, lid geworden van **Refo500**. Waar mogelijk zullen de hoogleraren van de stichting hierin participeren.

7. Internationale contacten

De SCF onderhoudt formele contacten met de **Evangelische Forschungs Akademie (EFA)**, Duitsland. De SCF heeft een afgevaardigde in het curatorium van de EFA.

Met het **Herman Dooyeweerd Center** aan Redeemer University College in Ontario, Canada wordt informatie uitgewisseld.

De SCF is aangesloten bij de **International Association for the Promotion of Christian Higher Education (IAPCHE)**.

De VRW kent een aantal buitenlandse leden en er worden door hoogleraren en andere leden van de VRW diverse buitenlandse contacten onderhouden. Dit gebeurt onder meer door de uitgave van een digitale nieuwsbrief (*Aspects*) (zie boven).

8. Centrum voor Christelijke Filosofie

Het Centrum fungeert als uitvoerder van de activiteiten van de Vereniging voor Reformatorische Wijsbegeerte en de Stichting voor Christelijke Filosofie. Het Centrum voert de administratie van leden, donateurs en abonnees en de financiële administratie, onderhoudt de websites, verzorgt de publicaties en fondswerving, organiseert conferenties en vergaderingen, ondersteunt het bestuur en commissies. Het Centrum huisvest en beheert de documentatie en de bibliotheek van de reformatorische wijsbegeerte en coördineert de verkoop van boeken.

De directeur heeft een belangrijk aandeel in de voorbereiding en uitvoering van het beleid en woont de bestuursvergaderingen bij.

Het bestuur is dankbaar voor de grote inzet van de medewerkers van het Centrum.

De **personele formatie** bestond in 2013 uit twee personen, te weten:

Heleen de Graaf	communicatie en relatiemanagement	0,6 fte.
Hillie van de Streek	directeur	0,8 fte.

De directeur verrichtte in 2013 ook werkzaamheden voor het Professor G.A. Lindeboom-instituut, op basis van een wederzijdse overeenkomst van 'kosten voor gemene rekening'.

Op free-lance basis zijn administratieve werkzaamheden verricht door mevrouw Alie Meyvogel.

Eind 2013 kondigde Heleen de Graaf aan haar dienstverband te willen beëindigen met ingang van 1 maart 2014.

In 2013 werd afscheid genomen van Frits Rickets en Philip Post als vrijwilligers.

Vrijwilligers:

Inge de Graaf	ledenadministratie
Matthijs Dekker	bibliotheek
Fred Cupido	vertaler Nederlands-Engels
Bas de Vries	archieff
Peter Vijfhuizen	advies financieel management
Bruce Wearne	vertaler

Fondswerving en PR

Fondswerving geschiedt op diverse manieren. Middelen die daarbij worden gebruikt zijn advertenties en persoonlijke mailings aan onze donateurs. Zoals gebruikelijk zijn er in 2013 twee fondswervingsbrieven verzonden aan de donateurs (in mei en in december). Aan publiciteit is in 2013 het nodige gedaan: door middel van de website en folders is publiciteit gegeven aan onze colleges, publicaties en congressen. Daarnaast werden uitnodigingen verzonden aan ons e-mailbestand, werden persberichten verspreid en vonden er ontmoetingen plaats met studenten(verenigingen).

9. Klachtenreglement

Sinds 1 juli 2009 heeft de Stichting een klachtenreglement. Er zijn in 2013 geen klachten binnengekomen.

10. Bestuur

Het bestuur vergaderde zeven keer in 2013. Het bestuur heeft zich in het verslagjaar bezig gehouden met terugkerende zaken zoals herbenoemingen hoogleraren, fondswerving en financiën en organisatie van activiteiten. Met name het genereren van structurele inkomsten heeft veel aandacht gevraagd van het bestuur. Daarnaast heeft het bestuur zich gebogen over een groot aantal onderwerpen zoals: curatoriumstatuut, samenwerking Lindeboominstituut enz.

In juli 2013 heeft het bestuur van de stichting Professor dr. G.A. Lindeboominstituut (PLI) zijn statuten zodanig gewijzigd dat er een personele unie is ontstaan met de Stichting voor Christelijke Filosofie. Het bestuur van de SCF is daarmee automatisch ook bestuur van het PLI. Waar samengewerkt kan worden zal dat worden gedaan; formeel blijven de twee stichtingen echter gescheiden.

Op de ALV in juni 2013 is dr. Koert van Bekkum benoemd als bestuurslid. Vanaf het begin van 2013 nam hij al deel aan bestuursactiviteiten.

Eind 2013 trad een nieuwe penningmeester aan in de persoon van Dik den Hollander. Op de ledenvergadering in januari 2014 is hij formeel benoemd. Het bestuur is verheugd dat in deze vacature nu is voorzien.

Eind 2013 heeft het bestuur een extra inzet gedaan ten aanzien van de fondswerving. Alle leden van de VRW zijn gebeld met het verzoek of men een extra bijdrage kon doen of andere mogelijkheden zag om de inkomsten van de stichting te vergroten.

Ledental

Op 31 december 2012 bedroeg het ledental van de VRW: 499 leden.
Het ledental van de VRW is in 2013 gedaald tot 445 leden.

11. Tot slot

In april 2013 verscheen *Een handvol filosofen – geschiedenis van de filosofiebeoefening aan de Vrije Universiteit in Amsterdam van 1880 tot 2012* van prof. dr. H.E.S. Woldring, oud-hoogleraar aan de VU. In een interview in *Soφie* (april 2013) zegt hij: "Pas met D.H.Th. Vollenhoven en H. Dooyeweerd brak de christelijke of reformatorische wijsbegeerte goed door. Het waren filosofen die origineel waren en als zwagers vanaf de jaren twintig serieus bezig waren het reformatorisch wijsgerig denken gestalte te geven. Het vernieuwende in hun denken was onder meer dat zij het Griekse dualisme van lichaam en ziel doorbraken. De mens is ten volle mens, volledig mens, niet een aards lichaam met een onsterfelijke ziel. Ook nieuw was dat onder hun invloed de ethiek zich losmaakte van de dogmatiek en een eigen zelfstandig terrein werd, terwijl het daarvoor gold dat ethische uitspraken dogmatisch verankerd moesten worden." Op de vraag of de christelijke filosofie aan de VU anno 2013 helemaal weg is, zegt hij: "Dat zou ik niet willen zeggen, zij is wel een kleine minderheid geworden. De wetenschappers anno 2013 zijn in ieder geval veel minder pretentius dan in de tijd dat men nog kon spreken in de stelligheid van: Gods Woord zegt dit, of: dit zijn de bijbelse beginselen. Maar al is de huidige generatie veel bescheidener, ze is niet minder actueel, alleen het aanmatigende, haast imperialistische spreken is verdwenen. (...) En dan zie je toch dat de VU meer dan een andere universiteit erin geslaagd is om een oorspronkelijke christelijke filosofie te ontwikkelen die haar relevantie heeft bewezen op tal van terreinen." (Interview door dr. Klaas van der Zwaag)

Amersfoort, mei 2014

Bijlage bij jaarverslag VRW/SCF 2013

Overzicht van Verenigings- en Stichtingsorganen (per 31 december 2013)

Bestuur (zittingstermijn vier jaar)

Drs. A. Berger	(2015)	voorzitter, penningmeester a.i.
Dr. K. van Bekkum	(2017)	
Prof. dr. G.J. Buijs	(2016)	(onderwijs en onderzoek)
Mw. I. Slump-Schoonhoven	(2014)	(studentencontacten, cursussen, kringen)
Ing. A.F. de Visser	(2015)	(voortgezet onderwijs)
Drs. W. Vollbehre	(2015)	secretaris
T.A.G. Zeldenrust	(2016)	(sponsoring)

Curatorium (zittingstermijn vier jaar)

Prof. dr. F. van der Duyn Schouten	(2016)	voorzitter
Prof. dr. J.J. Graafland	(2015)	
Prof. dr. J. Kennedy	(2017)	
Dr. P. Blokhuis	(2017)	
Prof. dr. G. Nienhuis	(2014)	

Bijzonder hoogleraren (benoemingstermijn divers)

Prof. dr. J. Hoogland	UT	(2015)
Prof. dr. ir. H. Jochemsen	WUR	(2018)
Prof. dr. R. Kuiper	EUR	(2014)
Prof. dr. R. van Riessen	UL	(2016)
Prof. dr. M.J. Verkerk	TUE	(2017)
Prof. dr. M.J. Verkerk	UM	(2013)
Prof. dr. M.J. de Vries	TUD	(2017)

Redactie Philosophia Reformata (zittingstermijn vier jaar)

Prof. dr. B.M. Balk	(2014)	secretaris
Prof. dr. J.W. Sap	(2016)	
Dr. ir. J. van der Stoep	(2014)	
Prof. dr. M.J. de Vries	(2016)	

Redactie Sopia (zittingstermijn vier jaar)

Prof. dr. J. Hoogland	(2017)	hoofdredacteur
Ing. P. de Boer	(2014)	
A. Deddens		eindredacteur
Mw drs. R. Ebbers-van Aalst	(2016)	
Dr. J. Ester	(2017)	
Drs. I.D. Haarsma	(2014)	
Dr. ir. R.A. Jongeneel	(2015)	
Drs. M.H. Medema	(2016)	
Drs. R. Muis	(2014)	webredactie
Mw drs. D.G. Rots	(2014)	
Dhr. J.P.L. van Seventer	(2016)	
Dr. P.H. Vos	(2014)	
Dr. K. van der Zwaag	(2015)	

Redactie Verantwoording (zittingstermijn vier jaar)

Mr. drs. A.M. van den Beukel		secretaris
Dr. R. Henderson	(2014)	
Dr. ir. J. de Ridder	(2016)	
Mw D.E. Slump-Schoonhoven	(2015)	
Drs. G. Sneep		uitgever
Dr. ir. J. van der Stoep	(2014)	
Dr. ir. H. J. de Vries (voorzitter)		(2016)

Centrum voor Christelijke Filosofie

Mw. drs. H.J. van de Streek	directeur
-----------------------------	-----------